



Конституцією України визначено, що Україна є соціальною і правовою державою. На сьогодні українським законодавством вибудована чітка система соціального захисту. Вона базується на ратифікованих Європейській соціальній хартії (переглянутій), конвенціях Міжнародної організації праці, підписаному у 2016 році Європейському кодексі соціального забезпечення, низці законів України. Впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі задекларовано у стратегічних документах країни – Цілях сталого розвитку в Україні та Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Однак, головною проблемою є невиконання владою взятих на себе зобов'язань. Як наслідок, стан вирішення соціальних проблем в Україні вже протягом тривалого періоду є незадовільним, а соціальна несправедливість лише зростає. Поглиблюється розрив майже за всіма соціально-економічними показниками між Україною та країнами Європейської спільноти.

Найбільш кричуще соціальна несправедливість проявляється у значній диференціації доходів населення та високому рівні бідності.

Так, українська зарплата (414 євро у грудні 2020 року) досі залишається значно найнижчою серед країн ЄС (1314 євро у Польщі), а оплата праці в більшості галузей бюджетної сфери України є нижчою за середню заробітну плату по економіці. Протягом всіх років незалежності України не вирішується проблема заборгованості з виплати заробітної плати, яка вже перевищила 3 млрд грн.

Основні причини низького рівня оплати праці:

- мінімальний посадовий оклад (тарифна ставка) згідно законодавства встановлюється виходячи з розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, який більш ніж вдвічі нижчий за його фактичний розмір. При цьому влада намагається змінити нормативний метод визначення розміру прожиткового мінімуму на нормативно-структурний із встановленням вартості набору продуктів харчування на рівні 50% (наразі ця частка складає 38%) та знизити сферу його застосування, що неодмінно призведе до зниження рівня соціального захисту населення;

- включення до мінімальної заробітної плати більшості доплат та надбавок та не врахування при визначенні її розміру сімейної складової (відповідно до Конвенції МОП № 131).

Зниження мінімального посадового окладу, включення до мінімальної заробітної плати більшості доплат та надбавок призводять, також, до зрівнялівки в оплаті кваліфікованої та некваліфікованої праці. При цьому різниця в зарплатах працівників та керівників на окремих підприємствах сягає 250 разів, розрив в оплаті праці чоловіків та жінок в Україні перевищує 20%.

Довідково: в Аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України зазначається, що середня офіційна заробітна плата 1% найбільш високооплачуваних працівників перевищує середні заробітки 50% найменш оплачуваних у 43,3 раза (в Європі — в 11,7 раза, США — у 24 рази); міжгалузева

розбіжність становить 7,1 раза.

Не забезпечує соціальну справедливість й існуюча в Україні податкова система, яка не виконує функцію перерозподілу доходів між багатими і бідними. Адже рівень реальних доходів громадян залежить не тільки від розміру нарахованої зарплати, але й від того, скільки коштів у вигляді податків стягує з неї держава.

Застосування єдиної ставки податку на доходи фізичних осіб (18 %) незалежно від суми виплати для громадянина, який отримує мінімальний дохід (наприклад, мінімальну заробітну плату) і для громадянина, який отримує надвеликі доходи (наприклад заробітну плату у розмірі 1,0 млн грн і вище) є несправедливим.

Крім того, Податковим кодексом України ігнорується державна соціальна гарантія – неоподатковуваний мінімум доходів громадян, який має бути не нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Наразі замість неоподаткованого мінімуму в Україні діє податкова соціальна пільга, яка є «мертвою» нормою для працівників, які повністю відпрацювали робочий час та отримали зарплату не меншу, ніж мінімальна (6000 грн). Таким чином, держава у вигляді податку на доходи фізичних осіб вилучає у найбільшій категорії населення кошти, які є для них життєво необхідними.

Внаслідок значного розриву у рівнях оплати праці в Україні і в країнах Європи, постійного зростання заборгованості з виплати заробітної плати, відсутності робочих місць з гідними умовами праці прогресує міграція найбільш активної частини населення за кордон.

Дії та досягнення ФПУ

Завдяки активній та наполегливій роботі профспілок на законодавчому та колективно-договірному рівнях виборено:

- щорічне підвищення мінімальної заробітної плати, яка протягом 5 років зросла у 4,4 рази до 6000 грн з 1 січня 2021 року та перевищує фактичний розмір прожиткового мінімуму (5113 у цінах грудня 2020 року);

- встановлення з 1 січня 2021 року розміру мінімального посадового окладу в бюджетній сфері на рівні 2670 грн, що на 17,6% вище законодавчо встановленого прожиткового мінімуму для працездатних осіб (2270 грн.);

- прийняття Урядом низки рішень щодо збільшення посадових окладів / підвищення тарифних розрядів працівникам бюджетних галузей;

- запровадження у 2020 році додаткових доплат медичним, соціальним та іншим працівникам за роботу в умовах карантину.

Як наслідок, забезпечено зростання за цей період більш ніж вдвічі номінальної зарплати та позитивну динаміку реальних трудових доходів населення.

Крім того, профспілкові пропозиції, спрямовані на встановлення гідного рівня заробітної плати та своєчасної її виплати, знайшли своє відображення у низці законопроектів, внесених народними депутатами до Верховної Ради України.

З метою забезпечення соціальної справедливості та зростання заробітної плати в Україні до рівня країн ЄС, профспілки домагатимуться:

- встановлення розміру мінімальної заробітної плати на рівні об'єктивно розрахованого прожиткового мінімуму для працездатних осіб (відповідно до Конвенції МОП № 117) з урахуванням сімейної складової (відповідно до Конвенції МОП № 131) та виключення з її структури доплат, надбавок, підвищень посадових окладів компенсаційного та стимулюючого характеру;

- ліквідації відставання мінімального посадового окладу від об'єктивно розрахованого прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

- скорочення надмірного розриву в оплаті праці;

- реалізації галузевих гарантій в оплаті праці;

- запровадження неоподаткованого мінімуму доходів громадян (у розмірі об'єктивно розрахованого прожиткового мінімуму для працездатних осіб), а також прогресивної шкали оподаткування трудових доходів (із зниженням ставки для низькооплачуваних категорій працівників).

З метою вирішення проблеми заборгованості з виплати заробітної плати, необхідно забезпечити:

- першочерговість виплати заробленого та адекватну компенсацію збитків, а також надання права працівнику на припинення роботи у випадку затримки зарплати,

- створення гарантійного фонду для захисту працівника у разі неплатоспроможності

роботодавця.

Реалізація зазначених завдань потребуватиме, зокрема, посилення законотворчої й колективно-договірної роботи, активізації співпраці з народними депутатами та створить умови для зростання трудових доходів громадян, ліквідації бідності, встановлення соціальної справедливості у сфері оплати праці.

За матеріалами сайту ФПУ fpsu@fpsu.org.ua